

SBORNÍK

ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI ZEMĚPISNÉ

ROČNÍK 1962 • ČÍSLO 1 • SVAZEK 67

PERSPEKTIVY KOMUNISMU

Rok 1961 vstoupil do dějin jako rok nového rozvoje světové socialistické soustavy, jako rok jasné cesty vpřed k výstavbě komunismu. V řadě zemí se dovršuje budování socialismu a Československo se zařadilo po bok Sovětského svazu jako druhý socialistický stát na světě.

Ve sjezdovém paláci moskevského Kremlu mohl Nikita Chruščov na XXII. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu již konstatovat, že nikoliv imperialismus, nýbrž socialismus, se svými ideály míru a pokroku, se stal dnes rozhodujícím faktorem vývoje světových dějin.

Velký krok ke komunismu učinil Sovětský svaz. Za šest uplynulých let od XX. sjezdu KSSS vzrostla jeho mohutná průmyslová výroba téměř o 80 %. V letech 1956—1961 bylo do národního hospodářství investováno 156 miliard rublů, což převyšuje objem investic za všechna předcházející léta sovětské moci. I zemědělská výroba vzrostla ve srovnání s první polovinou padesátých let o více než 53 %. Intenzivní hospodářství proniklo do nových míst a oblastí, dříve jen málo využívaných. Rozlehlé prostory za Volhou a za Uralem začínají vydávat svá bohatství. Zúrodněné celiny a dlouhodobé úhory dodávají dnes již $\frac{2}{5}$ veškerého obilí v zemi. Příznivé ekonomické výsledky se odrazily na vzestupu materiální a kulturní úrovně sovětského lidu. Reálné příjmy dělníků a zaměstnanců se za těchto šest let zvýšily o 27 %, příjmy zemědělců o celou třetinu. Rozvoj sovětské vědy charakterizují nové objevy v Antarktidě a historické proniknutí prvních lidí do vesmíru.

Úspěchy SSSR a celého socialistického tábora, spolu s vítězným národně osvobozeným bojem koloniálních národů změnily poměry ve světě. Z více jak 3 miliard obyvatel Zeměkoule žije dnes 35 % v socialistických zemích, asi 40 % připadá na národy, které se osvobodily z koloniální nadvlády nebo za svobodu bojují a jen necelou čtvrtinu tvoří obyvatelstvo imperialistických zemí. Ovšem i zde mají vliv protiimperialistické síly, jejichž jádrem je dělnická třída. Vývoj právě uplynulých let potvrzuje, že proces všeobecného přechodu národů světa od kapitalismu k socialismu je historickou nevyhnutelností.

Nadešla doba, kdy perspektivy komunismu se z úvah klasiků marxistické vědy o vývoji života lidské společnosti, staly součástí reálných plánů sovětské země na příští dvě desetiletí. O jejich uskutečnění po XXII. sjezdu již nelze pochybovat. Komunismus — vysoce organizovaná, beztřídní společnost svobodných lidí, kdy práce ve prospěch celku se stane první životní potřebou, kdy rychle se rozvíjející věda a technika zajistí takový rozmach výrobních sil a všech zdrojů společenského bohatství, že bude možno uskutečňovat velikou zásadu „každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb“, se stal cílem ještě naší generace.

K vybudování materiálně technické základny komunismu je třeba využívat pří-

rodních a ekonomických možností i pracovních zdrojů každé oblasti na základě nejmodernějších vymožeností vědy a techniky. Program Komunistické strany Sovětského svazu stanoví zvýšit celkový objem *průmyslové* produkce SSSR v příštích 20 letech nejméně šestkrát. V jednotném energetickém systému dosáhne výroba elektrické energie, s využitím atomových elektráren asi 1000 miliard kWh v roce 1970 a koncem druhého desetiletí až 3000 miliard kWh, jestliže si to spotřeba národního hospodářství vyžádá. Hutnictví dosáhne úrovně, která umožní v té době tavit již 250 mil. t oceli ročně. Těžba paliv bude krýt celkové potřeby národního hospodářství, při přednostním rozvoji těžby ropy a plynů. Vzestup strojírenství zajistí takovou výrobu prostředků automatiky, telemechaniky a elektroniky, která dovolí, za dvacet let, hromadný přechod k samočinnému řízení celých automatizovaných závodů. Odvětví spotřebního a potravinářského průmyslu musí zajistit dostatek kvalitního zboží hromadné spotřeby a rozmanitých potravin se zřetelem na místní, národnostní a klimatické podmínky, úměrně růstu příjmů obyvatelstva.

K nejdůležitějším úkolům *dopravy*, během dvaceti let, patří výstavba silnic, vnitrozemských vodních cest, přepravních potrubí a podstatné zvýšení rychlosti železniční a lodní dopravy. Hromadná letecká přeprava osob spojí, za využití reaktivní techniky, hustou sítí všechny oblasti země.

Rozvinutá výstavba komunismu předpokládá racionálnější *rozmístění* osídlení a hospodářství, které zajistí úsporu společenské práce. Komplexní rozvoj hospodářskogeografických oblastí SSSR půjde cestou specializace jejich hospodářství, odstranění nadměrné soustředěnosti obyvatelstva ve velkých městech, pomůže překonávat rozdíly mezi městem a vesnicí a vyrovnávat jejich úroveň podle přírodních a ekonomických podmínek.

Významně se bude rozšiřovat průmysl zvláště ve středních a východních částech SSSR, které mají téměř nevyčerpatelné bohatství přírodních zdrojů. V příštích 20 letech vyrostou mohutné energetické základny na ložiscích laciného uhlí a na vodních zdrojích Angary a Jeniseje. Dojde k rychlému užitkování nových rudných a naftových nalezišť na Urale, pod Kavkazem a ve Střední Asii. Na základě vydatných zdrojů železných rud a koksovatelného uhlí bude dokončena třetí hutní základna SSSR na Sibiři a vybudována další v Kazachstanu. Postupně budou uskutečněny plány na změny toků některých severních řek, tak, aby jich bylo možno využít pro zavlažování a zavodnění bezlesých, suchých oblastí na jihu.

Rozvoj ovšem zaznamená i hospodářství evropské části SSSR, kde žije hlavní část obyvatelstva a kde jsou rovněž značné možnosti k rozšiřování průmyslové i zemědělské výroby. Moskva, Leningrad, Doněck, Riga a další průmyslová střediska se budou dále rozrůstat. V prostoru největších železnorudných nalezišť na světě -- Kurské magnetické anomálie -- vznikne nová hutní základna země.

Sovětské *zemědělství* má v příštích 20 letech na cestě ke komunismu před sebou tři základní úkoly: zajistit hojnost kvalitních potravin, vyrobit dostatek surovin pro průmysl a odstranit v podstatě rozdíly mezi městem a vesnicí. Cestou k těmto cílům je všeobecná a komplexní mechanizace, zintenzivňování výroby na základě zemědělské vědy a dokonalejší organizace zemědělské práce podle podmínek různých oblastí. K plnému uspokojení požadavků obyvatelstva i průmyslu je třeba zvýšit celkový objem zemědělské výroby za první desetiletí asi o 150 %, do roku 1980 asi o 250 %.

Abyste byly zajištěny stabilní a vysoké výnosy, aby bylo zemědělství zbaveno škodlivých vlivů přírody, zvláště sucha, aby mohlo dojít k rychlému zvyšování úrodnosti půdy a vzestupu živočišné výroby, je nutné provést důslednou spe-

cializaci v rozmístění zemědělství podle přírodních pásem a hospodářských oblastí a v nich dále podle místních podmínek každého zemědělského závodu.

Organizace a odměňování práce v kolchozech se bude přibližovat státním podnikům, takže bude možno přejít k pevným měsíčním platům rolníků. Strana bude podporovat společné hospodářství i výstavbu mezikolchozních podniků, např. pro uskladňování, dopravu a prvotní zpracování zemědělských surovin, pro výstavbu apod. Pomocné záhumenkové hospodářství se bude postupně ekonomicky přežívat, až se ho rolníci pro jeho nízkou produktivitu sami zřeknou.

Sovchozy se stanou mechanizovanými, dokonale organizovanými a účelně specializovanými továrnami na obilí, bavlnu, maso, mléko, vlnu, zeleninu, ovoce a jiné výrobky. Pripadá jim úkol zejména rozvíjet nové metody zemědělské výroby, semenářství, šlechtitelství a chov plemenného dobytka. V dalším rozvoji kolchozů a sovchozů se upevní jejich hospodářské styky s místními průmyslovými podniky při společném organizování výroby, při rovnoměrnějším využívání pracovních sil, dopravních prostředků a výrobních rezerv v období celého roku. Tak se mohou postupně vytvářet zemědělsko-průmyslová sdružení, kdy se zemědělské podniky budou podílet na průmyslovém zpracování vlastní produkce.

Střediskové zemědělské vesnice se budou svým vybavením postupně měnit ve velké obce městského typu, s dobře zařízenými obytnými domy a s komunálními, kulturními a sociálními službami. Životní podmínky obyvatelstva na vesnicích se v podstatě vyrovnají podmínkám života ve městech a tím bude dosaženo jednoho z nejdůležitějších výsledků vybudování komunismu.

V rozvoji hospodářství SSSR je nutno přísně dodržovat proporcionálnost, jakožto podmínku trvalého vysokého tempa rozšiřování výroby a nepřetržitého růstu životní úrovně obyvatelstva, také z *oblastního* hlediska. Řídící a koordinační činnost územních hospodářských orgánů umožní plynulejší, plánovitý komplexní rozvoj, zejména velkých ekonomických oblastí jako je Ural, Povolží, Západní Sibiř, Pobaltí, Střední Asie, atd.

XXII. sjezd KSSS ukázal perspektivu jak zajistit v Sovětském svazu vyšší životní úroveň všeho obyvatelstva, než je v kterékoliv kapitalistické zemi. Tento program bude prováděn jak zvyšováním individuální odměny podle práce, tak snižováním cen, rušením daní od obyvatelstva a zejména rozšiřováním společenské spotřeby. Již nezávisle na kvalitě a množství vykonané práce, se bude dostávat všem členům společnosti zdarma vzdělání, léčení a zaopatření dětí, důchodové zabezpečení a postupně i bezplatné poskytování služeb.

Během deseti let stoupnou reálné příjmy průměrně na jednoho pracujícího asi dvakrát, u dělníků s nižším mzdovým základem trojnásobně. Úměrně příjmům bude zabezpečena spotřeba potravin, obleků, obuvi, nábytku, potřeb pro domácnost, kulturních předmětů, atd. Podstatně se rozšíří výroba osobních automobilů. Za deset let bude v SSSR odstraněn nedostatek bytů a v druhém desetiletí bude mít každá rodina byt s veškerým příslušenstvím podle požadavků hygienického a kulturního bydlení. Zároveň bude v tomto období postupně zavedeno bezplatné bydlení pro všechny občany.

Města musí tvořit účelně řešené komplexní celky čtvrtí průmyslových a obytných s potřebnými zařízeními služeb a kultury a s rychlou dopravou, aby byly zajištěny nejlepší podmínky pro práci, život a odpočinek lidí. Stále více se bude rozšiřovat počet měst menší a střední velikosti. Používání místní dopravy a komunálních služeb jako je dodávka vody, plynu, vytápění, bude bezplatné. V okolí měst a v turistických oblastech započne velká výstavba hotelů, penziónů, domů rekreace, jichž budou pracující využívat zčásti i zdarma.

Do roku 1970 se přejde na šestihodinovou pracovní dobu s jedním volným dnem v týdnu, nebo na 35hodinový pracovní týden se dvěma dny volna. Na pracovištích pro zdraví škodlivých bude zaveden pětihodinový pracovní den, nebo pětidenní pracovní týden. Minimální délka dovolené se kromě toho prodlouží na tři týdny, později na měsíc. Placenu dovolenou dostanou postupně i kolchozníci. Řada opatření bude ozdravovat a usnadňovat pracovní podmínky a postupně budou rušeny noční směny, s výjimkou pracovišť, kde nepřetržitý provoz vyžaduje technologický výrobní proces, nebo služby obyvatelstvu. Relativně snadnější, ale zároveň dostatečně odměňovaná práce musí být poskytována ženám. Prodlouží se i doba mateřské dovolené.

Cestou ke komunismu se budou osobní potřeby stále více uspokojovat ze společných fondů, které rostou rychleji než individuální odměna za práci. Až bude vytvořena hojnost hmotných a kulturních statků a práce se stane pro všechny členy společnosti první životní potřebou, vyčerpá se zásada rozdělování podle práce do konce a přechod ke komunistickému rozdělování bude dovršen. Trvalé urovnání a stabilizace mezinárodních vztahů, snížení vojenských výdajů a zejména úplné a všeobecné odzbrojení ve světě by umožnilo značně urychlit plány zvyšování životní úrovně všech členů sovětské společnosti.

Při výstavbě komunismu připadá vynikající úloha věd. Využití poznatků vědeckých výzkumů se stává rozhodujícím činitelem růstu výrobních sil společnosti. Pokroky vědy a techniky již v socialistické soustavě umožňují co nejúčinněji využívat přírodních podmínek a přírodních sil v zájmu lidu, objevovat nové zdroje energie, tvořit nové materiály, rozpracovávat metody ovlivňování podnebí, pronikat do vesmíru.

Úspěchy ve využití vědeckého bádání získaly sovětské vědě mezinárodního uznání a v mnohém ji staví na přední místo ve světě. Rozmach sovětské vědy se opírá o širokou základnu. Ve více jak 4 tisících vědeckých institucí pracuje dnes přes 350 000 vědeckých pracovníků. Potřeby komunistické výstavby přispívají ke zlepšování organizace, koordinace a plánování vědecko-výzkumných prací a pomáhají odstraňovat neúčelné tříštění sil. Sovětská věda musí odpovídat na požadavky dne, ale zároveň už myslet na potřeby příštích desetiletí.

Vedle perspektiv mnoha vědních disciplin vystoupily ve sjezdovém paláci, až přímo či nepřímo, též úkoly geografie, jak při problematice komplexního využití přírodního prostředí, tak při rozborech a námětech k racionálnímu rozmístění výrobních sil. Strana se zaměřuje na komplexní rozvoj a specializaci hospodářství sovětských republik a oblastí. Na podkladě vědeckých analýz bude zajišťovat účelné rozmístování výroby i osídlení a plánovitě využívání přírodního bohatství, cestou stálého zdokonalování socialistické územní dělby práce.

Věda v komunismu musí nalézt možnosti řízení termonukleárních reakcí, k tvořivému využití neomezených zdrojů jaderné energie, musí ovlivňovat podnebí a podmínky počasí, musí zvítězit nad chorobami a zajistit lidem dlouhý život, musí vytvářet bezpočet umělých hmot s požadovanými vlastnostmi, musí zabezpečit cesty do vesmíru. To vše vytvoří celou epochu ve světových dějinách vědy a techniky, poskytne lidstvu nové, nevidané možnosti a učiní člověka skutečným vládcem přírody.

M. Riedlová - M. Strída